

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No7

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 890 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Luis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqov	
Korxona iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами	189
Бегматов Хусанбек	
Bulutli texnologiyalar orqali korxona buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutsonal asoslari.....	197
Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari	202
San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari	214
Alimov Fazliddin Xalimovich	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
Котов В.А., Шадиева Д.Х.	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar	225
Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
Kasimova Muxlisa Anvar qizi	
Chemical industry in uzbekistan: challenges and development	235
Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li	
Globallashuv sharoitida ekologik xavflarni kamaytirishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati.....	246
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna	
Qibray tumanining 2021-2023-yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati.....	249
Siddikov Alisher Ismoilovich	
Davlat xaridlari tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: xalqaro tajribalar tahlili	253
Majidov Nizom Baxramovich	
Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	259
Ermatov Nosir Tohirovich	
Aholi farovonligi darajasiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni ekonometrik baholash	265
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Allamurodova Zuxra Alibekovna	
Сектор услуг как стратегический фактор структурной трансформации экономики Узбекистана.....	272
Кадыров Абдурашид Маджидович, Ахмедиева Алия Тохтаровна	
O'zbekistonda valyuta kursini shakllanish holati prognozlari.....	280
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	

Проблемы бухгалтерского учета в условиях цифровизации экономики	288
Абдуллаев Абдурауф	
Raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari	299
Kuldoshev Lazizjon Sharifovich	
Davlat boshqaruvi organlarining strategik rejalarini ishlab chiqish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi	303
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzaeva	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligi ta'minlash	310
Mamatov Sardor Axmatjonovich, Mavlanov Nuriddin Boyqobilovich, Sattarov Nodirjon Absalomovich	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda halol standartlarini qo'llashning nazariy, uslubiy va konseptual asoslari	315
Azizova Saodat Xabibulloyevna	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish bo'yicha yevropa tajribasi	320
Karlibaeva Gulshat	
Iqtisodiy konsentratsiyalarning sog'lom raqobat muhitiga ta'siri	325
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Logistika axborot tizimlarini texnologik jarayonlarga joriy etish	330
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
Принципы перехода к «Зелёной экономике» в Республике Узбекистан	336
Хамракулова Сусанна Тотуховна	
Kichik biznesni rivojlantirish iqtisodiy ko'rsatkichlarini prognozlash modellarini qo'llash	340
Ibragimova Gulchexra Toxirovna	
Raqamli ta'lim sharoitida liderlikning yangi qirralari	357
Oqmullaev Ravshan Raximjon o'g'li, Xodjieva Durdona Abdurasulovna	
Методология развития экологического менеджмента в промышленном хозяйстве выбросы в атмосферный воздух на горнодобывающих и металлургических предприятиях	361
Muradov Botir Xayat	
Strategik budjetlashtirish tizimining natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tizimi bilan bog'liqligi, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun tavsiyalar	370
Xushmurotov Zoyir Bektemirovich	
Cultural branding and the entry of traditional products into the international market	374
Zebiniso Ganiyeva	
Farovonlikni baholash bo'yicha ilg'or xorijiy nazariy yondashuvlar	379
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
O'zbekistonda hududlarini turizm salohiyatini innovatsion yondashuv asosida baholash	384
Umirova Dilnoza Safarovna	
Tourism education for sustainability: curriculum development in universities of Uzbekistan	393
Temirova Durdona, Yorqulov Muhammadmurod	
The contribution of small enterprises and private entrepreneurs to job creation in the labor market	399
Juraboev Haliljon	
Iqtisodiy o'sish sharoitida transport infratuzilmasi holati va uni rivojlantirish yo'llari	404
Haydarov Jahongir Aktamovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishni strategik boshqarishning nazariy asoslari va xorijiy tajribalar	410
Quvondiqov Farrux Ibragimovich	
Tijorat banklarida iqtisodiy samaradorlikni axborot texnologiyalar orqali rivojlantirish istiqbollari	418
Dadenova Gulxan Kenesbaevna	
Механизмы совершенствования процедур выявления и анализа недостоверной финансовой отчетности в условиях учетной практики Узбекистана	422
Намозов Жасурбек Кувадович	
Влияние цифровых инструментов управления финансами на эффективность использования финансовых ресурсов	428
Хазираткулов Собиржон	

На пути к промышленному росту: опыт развивающихся стран	435
Матлюбов Хуршид Жамшидович	
Yoshlarning moliyaviy mustaqilligiga erishishida aksiyalar bozorining oʻrni va imkoniyatlari	443
Oʻraqov Bekzodbek Abdurayxon oʻgʻli	
Развитие транспортной инфраструктуры и влияние на качество предоставляемых транспортных услуг	448
Кайыбеков Парахат Конысбаевич	
Surxondaryo viloyatida 2015-2024 yillar mobaynida oziq-ovqat chakana savdo aylanmasining statistik tahlili	454
Toshpulatov Bobur Rasul oʻgʻli	
Qishloq xoʻjaligi sohasi investitsiya loyihalarini xalqaro moliya institutlari orqali moliyalashtirish	458
Tolibov Shoxrux Muminovich	
Qishloq xoʻjaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining xususiyatlari va muammolari	463
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy oʻgʻli	
Institutional innovation and regional governance for balanced interregional cooperation development: the case of Namangan, Uzbekistan	468
Sattarov R.A.	
Moddiy zaxiralarni boshqarish va uning bir tsikli modeli	480
Dedajanov Baxtiyor Nabijanovich	
Oliy taʼlim xizmatlari sifatini oshirishda inson kapitalini rivojlantirish va uni samarali boshqarish mexanizmlari	485
Salimov Akmal Alimjonovich	
Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ilgʻor xorij tajribalari	490
Shadiyev Alisher Xudoynazarovich	
Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida yoqilgʻi-energetika kompleksi korxonalarini barqaror innovatsion rivojlantirish modellari	496
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Oʻzbekistonda uzumchilikning oziq-ovqat xavfsizligiga taʼsiri: muammolar va rivojlanish istiqbollari	502
Tursunov Toʻlqin Joʻraqulovich	
Tadbirkorlik faoliyatining resurs salohiyati va uni baholashning nazariy yondashuvlari	508
Salohiddinov Zuhridin Nuriddinjon oʻgʻli	
Yoshlar bandligini taʼminlashda mehnat migrasiyasining ahamiyati	514
Masharipov Farrux Oʻtkirovich	
Oʻzbekistonda ichki turizmni rivojlantirishning asosiy omillari va istiqbollari	521
Xasanova Mavjuda Maʼmirjonovna	
Korxonaning brend platformasini ishlab chiqishning oʻziga xos xususiyatlari	526
Saʼdulloyev Habibullo Ibodullo oʻgʻli	
Sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini raqamli transformatsiya qilishda ERP tizimlarining integratsiyalashuvi va boshqaruv samaradorligiga taʼsiri	530
Islomjon Nurmukhammadov	
Namangan viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlanishini baholash	533
Ismoilova Savinoz Qahramon qizi	
Oliy taʼlim muassalari boshqaruviga taʼsir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili	540
Karimov Muzaffar Abdumalik oʻgʻli	
Soliq yigʻiluvchanligini oshirishda soliq maʼmuriyatchiligini takomillashtirish istiqbollari	546
Tojibayev Farrux Baxtiyorovich	
Hisoblash mashinalari taraqqiyoti tarixi va uning raqamli iqtisodiyotda tutgan oʻrni	552
Rajabov Sirojiddin Mansurovich	
Korxonalar moliyaviy barqarorligiga taʼsir koʻrsatuvchi omillar va ularning xususiyatlari	561
Choriyov Behruz Ilhom oʻgʻli, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Yashil texnologiyalar yordamida Oʻzbekiston hududlarida energiya tejamkorligi oshirish yoʻllari	567
Norbekov Baxtiyor Suyunovich, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Tijorat banklarida kredit majburiyatlarining bajarilishini monitoring qilish va uni takomillashtirish yoʻllari	572
Toʻxtayeva Goʻzal Ilhom qizi, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	

Интеграция проектного менеджмента и обеспечения качества в цепочках поставок: кейс Узгидромета.....	577
Назарова Ирода Ибрагим кизи	
Kichik biznes subyektlarini raqamlashtirish orqali raqobatbardoshligini oshirish.....	583
Ermatov Akmaljon Adxamovich, Raximov Alisher Numanovich	
Концепция и методология экологического аудита в Узбекистане	587
Абидова Дилфуза Игамбердиевна	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана.....	593
Салим Дониёров	
O'zbekiston Respublikasida norasmiy sektor va aholini norasmiy mehnat bilan bandligining tarkibiy tuzulishi	598
Qoraboev Nuriddin Pardaboy o'g'li	
Shahar va qishloqlarda inson resurslari holatining analitikasi (tahlili)ning nazariy masalalari.....	607
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Feruz Nematullayevich Abilov	
Strategic alliance networks as competitive advantage: evidence from mit-tum partnership model at new Uzbekistan university	613
Mamajonova Mukhlisakhon Muzaffar kizi	
Energetika tarmog'ida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy etishning nazariy asoslari.....	618
Uralov Temur Boxodir o'g'li	
O'zbekiston bank amaliyotiga ai va simulyatsiya modellarini joriy etish orqali muammoli kreditlarni qaytarish jarayonlarini optimallashtirish.....	618
Xodjayev Husniddin Mukammilovich	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish	624
Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Jamshid Sharafetdinovich	
Xorazm viloyatida iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashdagi muammolar va imkoniyatlar	628
Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
Ekologik joylashtirish vositalarida qo'llaniladigan innovatsiyalar	633
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning metodologik va metodik asoslarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	638
Uzaqov Jamshid Norboyevich	
Gaz sanoatining moliyaviy boshqaruvi va milliy iqtisodiyotdagi barqarorlik omili sifatida roli.....	650
Ergashev Muhubbek Aslam o'g'li	
Davlat budjeti mablag'laridan samarali foydalanishda moliyaviy nazoratning ahamiyati	655
Erkinova Maftuna Zafarovna	
Влияние дивидендной политики, СПО и капитализации на волатильность акций АО «УЗРТСБ»: Эконометрический и поведенческий анализ.....	662
Пуллатов Улугбек Халипович	
Hududiy jihatdan ziyorat turizmi rivojlanishining holati: Qashqadaryo viloyati misolida.....	671
Uzaqov Norboy, Uzaqov Jamshid Norboyevich	
Integration of digital twin and BIM technologies in construction enterprises in Uzbekistan: prospects and challenges	676
Nigmatjonova Nozima Ulmasjonovna	
Yashil bank xizmatlari – tijorat banklari moliyaviy mahsulotlar misolida	682
Abdumutalova Gulrux Shuxratjon qizi	
Tijorat banklari faktoring xizmatlari orqali kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini oshirish	688
Jalilov Azizbek Baxodir o'g'li	
Oliy ta'limda xizmat sifatini baholash va marketing integratsiyasi orqali rivojlantirish strategiyalari.....	694
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
Qurilgan mevalarni xalqaro bozorda targ'ib qilish bo'yicha kontent-marketing strategiyasidan foydalanish yo'llari	699
Yunusov Baxodir Marisovich	

Онлайн трансграничные переводы и их влияние на валютное таргетирование со стороны центрального банка Республики Узбекистан.....	704
Садыков Азиз Миршарапович	
Aholi ish bilan bandligining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	709
Azimova Xurshida	
Analysis of factors affecting the economic integration of the countries of Uzbekistan and Afghanistan.....	715
Toran Tajuddin	
Aniq fanlarni o'qitishda metakognitiv yondashuvlar	719
Farmonov Dilshod Po'latovich, Nigmatov Izzat Shovkat o'g'li	
Yevropa hamjamiyatining "Yashil" ziyorat loyihasi va uni ziyorat turizmini rivojlantirishdagi ahamiyati.....	727
O'rinova Durdona Botir qizi	
CEQ (Commitment to Equity) baholash metodologiyasi asosida fiskal taqsimot tahlilining nazariy asoslari.....	734
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
Xalqaro xususiy huquq tamoyillarini belgilash masalalari.....	741
Vaxabov Azizbek Abdurashidovich	
Moliyaviy mustaqil oliy ta'lim muassasalarini boshqarish strategiyalarini takomillashtirish	747
Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Инновационные подходы к организации туристических услуг как методом противостояния кризису	754
Халлакова Барнохон Баходиржонова	
Islom moliyasi institutlarining ijtimoiy moliyaviy barqarorlikka ta'siri.....	760
Amonova Nafisa Baxtiyrovna	
Oliy ta'lim muassasalari investitsion jozibadorligini boshqarish mexanizmini takomillashtirish	764
Otaxanov Rasulbek Marks o'g'li	
Инновации в сфере оценки недвижимости	768
Мансурова Сайёра Бахтиёр кизи	
Qashqadaryo viloyatida xorijiy investitsiyalardan foydalanish samaradorligi tahlili.....	777
Bo'riyev Sardor Norovich	
O'zbekistonda soliq auditi tekshiruvini takomillashtirish.....	783
Yusupov Mansur Rasulovich	
Mamlakatimizda qo'shilgan qiymat solig'i ma'murchiligini va soliq organlari faoliyatini yanada takomillashtirish islohotlari.....	788
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
Barriers to women's career advancement	794
Sharifova Mokhinabonu	
Mehnat unumdorligini oshirishda resurs tejamkor va lean-digital yo'nalishlarning istiqbollari.....	798
Abdug'aniyev Ilyosbek Shavkatbek o'g'li	
Toshkent shahrida kichik biznes subyektlarini davlat tomonidan infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlashni sotsiologik tadqiqotlar asosida baholash.....	803
Tolipov Alisher Qo'chqarovich	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar.....	815
Mamatkulova Mayaguzal Yalkapberdiyevna	
Mintaqalarda investitsiya faoliyatini faollashtirish mexanizmi.....	819
Inamov Farxodjon Ikrom o'g'li	
The role of human capital in ensuring employment at the regional level.....	824
Yang Ting	
Oliy ta'lim tizimiga jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan abituriyentlarni o'qishga qabul qilish tizimini takomillashtirish	831
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
Murabbiylik konsepsiyasi va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	837
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Chet elda bankrotlik ehtimolini baholash modellari.....	842
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlarning amaliy holati va dinamikasi	847
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Jismoniy shaxslar daromadlari tarkibi, va ularni soliqqa tortish masalalari.....	854
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Tijorat banklari tomonidan kreditlash amaliyotining rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasidan O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari.....	861
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich	
Milliy iqtisodiyotda ta'lim klasterlarini aniqlash va faoliyatini baholash usullari.....	866
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Перспективы внедрения и развития финансовых технологий в банковской деятельности.....	872
Ражабова Умида Умурзаковна	
Hududlarga davlat budjetidan ijtimoiy sohaga tegishli loyihalarga yo'naltirilgan mablag' tahlili	878
Saparov Elmurod Donabayevich	
Ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish yo'llari (oliy ta'lim muassasalari misolida).....	884
Sherkulov Abdunabi Abduvali o'g'li	

TA'LIM MUASSASALARIDA MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBI VA NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (OLIY TA'LIM MUASSASALARI MISOLIDA)

Sherkulov Abdunabi Abduvali o'g'li

TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Email: abdunabisherkulov51@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada oliy ta'lim muassasalari misolida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqotda moddiy-texnik bazaning ta'lim jarayonidagi o'rni, moddiy resurslar harakati va ularning saqlanishini ta'minlashda hisob hamda nazorat tizimlarining ahamiyati yoritilgan. Hisob jarayonlarini raqamlashtirish, inventarizatsiya va ichki nazorat mexanizmlarini rivojlantirish orqali moddiy qiymatliklardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Maqolada mavjud hisob axborotidan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalanish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan hamda oliy ta'lim muassasalarida moddiy resurslarni boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: moddiy qiymatliklar, buxgalteriya hisobi, ichki nazorat, inventarizatsiya, oliy ta'lim muassasalari, moddiy-texnik baza.

Abstract. This scientific article examines the issues of improving the accounting and control of material assets using higher education institutions as an example. The study highlights the role of the material and technical base in the educational process and emphasizes the importance of accounting and control systems in ensuring the proper use and preservation of material resources. The paper substantiates the potential for increasing management efficiency through the digitalization of accounting processes, improvement of inventory procedures, and development of internal control mechanisms. Special attention is given to the use of accounting information in managerial decision-making and to enhancing the overall system of material asset management in higher education institutions.

Key words: material assets, accounting, internal control, inventory, higher education institutions, material and technical base.

Аннотация. В данной научной статье на примере высших образовательных учреждений рассматриваются вопросы совершенствования учета и контроля материальных ценностей. В исследовании раскрыта роль материально-технической базы в образовательном процессе, а также значение системы учета и контроля в обеспечении сохранности и рационального использования материальных ресурсов. Обоснованы возможности повышения эффективности управления материальными ценностями за счет внедрения цифровых учетных технологий, совершенствования инвентаризации и механизмов внутреннего контроля. Особое внимание уделено использованию учетной информации в процессе принятия управленческих решений и формированию устойчивой системы управления материальными ресурсами в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: материальные ценности, бухгалтерский учет, внутренний контроль, инвентаризация, высшие учебные заведения, материально-техническая база.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining barqaror faoliyat yuritishi, ta'lim sifati va moddiy-texnik bazaning rivojlanishi bevosita moddiy qiymatliklar hisobini to'g'ri tashkil etish hamda ularning samarali nazoratiga bog'liqdir. Oliy ta'lim muassasalari tasarrufida bo'lgan bino-inshootlar, laboratoriya jihozlari, axborot-kommunikatsiya vositalari, o'quv anjomlari va boshqa moddiy resurslar ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Shu bois, ushbu resurslardan oqilona foydalanish, ularning saqlanishi va harakatini aniq hisobga olish masalalari doimiy e'tibor markazida bo'lishi zarur.

So'nggi yillarda mamlakatimizda oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, moliyaviy shaffoflikni oshirish va boshqaruv samaradorligini kuchaytirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki zamonaviy hisob va nazorat mexanizmlari moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, budjet mablag'larining maqsadli sarflanishini ta'minlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ishonchli axborot bazasini shakllantirish imkonini beradi.

Mazkur ilmiy maqolaning dolzarbligi shundaki, unda oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobini yuritish va ichki nazorat tizimini takomillashtirish masalalari ijobiy yondashuv asosida yoritiladi. Tadqiqot ta'lim muassasalarida mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish, hisob va nazorat jarayonlarini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish orqali ularning faoliyat samaradorligini yanada oshirishga qaratilgan. Bu esa oliy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga va ta'lim xizmatlari sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini samarali tashkil etish masalalari buxgalteriya hisobi nazariyasi va amaliyotiga oid fundamental tadqiqotlarda keng yoritilgan. Xususan, K.B. Urazovning darsligida moddiy aktivlar hisobi, ularning baholanishi va nazorat mexanizmlari buxgalteriya tizimining ajralmas tarkibiy qismi sifatida izohlangan bo'lib, resurslardan oqilona foydalanish va moliyaviy shaffoflikni ta'minlashda hisob axborotining o'рни alohida ta'kidlangan [1]. Shuningdek, R.O. Xolbekov va Sh. Ergasheva tomonidan yoritilgan nazariy yondashuvlar moddiy qiymatliklar hisobini yuritishda tizimlilik va uzviylik tamoyillarining ahamiyatini asoslab beradi [3].

Moliyaviy va boshqaruv hisobi doirasida olib borilgan tadqiqotlar moddiy qiymatliklar hisobining nafaqat hisob-kitob funksiyasini, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi axborot bazasi sifatidagi rolini ham ochib beradi. N. Jo'rayev, F. Abduvaxidov va D. Sotivoldieva o'z tadqiqotlarida moddiy resurslar harakati va ulardan foydalanish samaradorligini baholash boshqaruv hisobi instrumentlari orqali amalga oshirilishini ko'rsatib, ta'lim muassasalarida resurslarni rejalashtirish va nazorat qilish jarayonlarida ushbu yondashuvlarning amaliy ahamiyatini asoslaydi [2]. Bu yondashuvlar oliy ta'lim muassasalarida moddiy-texnik bazani rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Budjet tashkilotlari, jumladan oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratining o'ziga xos jihatları S.Ya. Atamurodov va M.S. Sodiqov tomonidan atroflicha yoritilgan. Mualliflar budjet mablag'lari hisobidan shakllanadigan moddiy resurslarning hisobini yuritish, inventarizatsiya va ichki nazorat mexanizmlarining muhimligini ko'rsatib, bu jarayonlarning ta'lim muassasalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashdagi rolini asoslab bergan [4]. Ushbu yondashuvlar moddiy qiymatliklardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy vositalarni taklif etadi.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv hisobi va nazorat tizimlari masalalari ham tizimli ravishda o'rganilgan. José Vale va hammualliflar tomonidan olib borilgan adabiyotlar sharhida oliy ta'lim muassasalarida moddiy va moliyaviy resurslarni boshqarish jarayonlarida nazorat mexanizmlarining strategik ahamiyati yoritilgan [5]. Huijie Wang tadqiqotida esa universitetlarda asosiy va moddiy aktivlarni ularning butun hayotiy sikli davomida boshqarish yondashuvi taklif etilib, bu yondashuv resurslardan uzoq muddatli va samarali foydalanishni ta'minlash imkonini berishi ko'rsatib berilgan [6].

Shuningdek, K.A. Merchant va W. Van der Stede tomonidan ishlab chiqilgan boshqaruv nazorati tizimlari konsepsiyasi moddiy qiymatliklar hisobini baholash, monitoring qilish va rag'batlantirish mexanizmlari bilan uyg'un holda ko'rib chiqish zarurligini asoslaydi [7]. Buyuk Britaniya oliy ta'lim muassasalari uchun ishlab chiqilgan SORP hujjatida esa moddiy aktivlar hisobi va hisoboti bo'yicha me'yoriy yondashuvlar belgilab berilib, bu tajriba xalqaro amaliyot nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi [8].

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish masalalari yetarli nazariy va amaliy asosga ega ekanini ko'rsatadi. Ushbu ilmiy manbalar mavjud resurslardan samarali foydalanish, hisob va nazorat tizimlarini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish uchun mustahkam metodologik zamin yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish masalalarini o'rganish maqsadida birlamchi va ikkilamchi ma'lumotlardan foydalanildi. Birlamchi ma'lumotlar oliy ta'lim muassasalarining buxgalteriya hujjatlari, inventarizatsiya dalolatnomalari, moddiy javobgar shaxslar hisobotlari hamda ichki nazorat materiallari asosida shakllantirildi. Shuningdek, sohaga mas'ul mutaxassislar va buxgalteriya xodimlari bilan o'tkazilgan so'rovlar natijalari ham tahlilga jalb etildi. Ikkilamchi ma'lumotlar esa amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistik ma'lumotlar, ilmiy maqolalar va uslubiy qo'llanmalardan olindi. Olingan ma'lumotlar tahlilida taqqoslash, guruhlash, dinamik tahlil hamda mantiqiy umumlashtirish

usullaridan foydalanildi. Moddiy qiymatliklar harakati, ularning saqlanish holati va hisobda aks ettirilish darajasi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanib, mavjud kamchiliklar va ularning kelib chiqish omillari baholandi. Tahlil natijalari asosida hisob va nazorat tizimini takomillashtirish bo'yicha xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazorati ta'lim jarayonining moddiy asoslarini barqaror ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Mazkur tizimning samarali tashkil etilishi nafaqat moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni, balki ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini muntazam rivojlantirish va yangilab borishni ham ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar tarkibiga bino va inshootlar, o'quv-laboratoriya jihozlari, kompyuter texnikasi, mebel va inventarlar, axborot-kommunikatsiya vositalari, shuningdek, ta'lim jarayonida foydalaniladigan boshqa moddiy resurslar kiradi. Ushbu qiymatliklarning to'liq va aniq hisobini yuritish ularning real holatini aks ettiruvchi ishonchli axborot bazasini shakllantirish imkonini beradi.

Moddiy qiymatliklar hisobining asosiy vazifasi ularning kelib tushishi, harakati va saqlanishini hujjatlashtirish, balans qiymatini to'g'ri aks ettirish hamda ularning mavjudligi ustidan uzluksiz monitoringni ta'minlashdan iboratdir. Oliy ta'lim muassasalarida bu jarayonlar odatda buxgalteriya hisobi, moddiy javobgar shaxslar faoliyati va ichki nazorat mexanizmlari orqali amalga oshiriladi. Hisob jarayonlarining to'g'ri yo'lga qo'yilishi moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qilib, ta'lim muassasasining umumiy boshqaruv tizimida muhim axborot manbai vazifasini bajaradi.

Zamonaviy sharoitda oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli texnologiyalar asosida ham rivojlanib bormoqda. Axborot tizimlari va elektron hisob dasturlarining joriy etilishi moddiy qiymatliklar harakatini real vaqt rejimida kuzatish, inventarizatsiya jarayonlarini soddalashtirish hamda hisob ma'lumotlarining aniqligi va shaffofligini oshirish imkonini bermogda. Bu esa hisob jarayonlarida inson omili ta'sirini kamaytirib, ma'lumotlarning ishonchligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Moddiy qiymatliklar nazorati hisobi bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning saqlanishi, maqsadli foydalanilishi va belgilangan tartibda hisobdan chiqarilishini ta'minlashga qaratilgan. Oliy ta'lim muassasalarida nazorat tizimi odatda ichki audit, reja asosidagi tekshiruvlar, inventarizatsiya va monitoring mexanizmlari orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayonlar moddiy qiymatliklarning haqiqiy holatini aniqlash, ularning mavjudligi va hisob ma'lumotlari o'rtasidagi moslikni ta'minlash imkonini beradi. Nazoratning samarali tashkil etilishi moddiy resurslarning saqlanishini mustahkamlab, ularni ta'lim jarayoniga maksimal darajada jalb etishga zamin yaratadi (1-jadval).

1-jadval. Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish yo'nalishlari va kutilayotgan natijalar¹

Yo'nalishlar	Amaldagi holatning umumiy tavsifi	Takomillashtirish yo'li	Kutilayotgan ijobiy natija
Moddiy qiymatliklar hisobi	Asosan an'anaviy hujjatlashtirish va qo'lda yuritish usullari ustun	Elektron hisob tizimlarini joriy etish	Hisob ma'lumotlarining aniqligi va tezkorligi oshadi
Inventarizatsiya jarayoni	Reja asosida, davriy tarzda o'tkaziladi	Avtomatlashtirilgan va raqamli inventarizatsiya mexanizmlarini qo'llash	Moddiy resurslarning real holati to'liq aniqlanadi
Ichki nazorat tizimi	Ichki tekshiruvlar va monitoring mavjud	Ichki audit va doimiy monitoringni kuchaytirish	Resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi
Moddiy javobgar shaxslar faoliyati	Mas'uliyat belgilangan, ammo monitoring cheklangan	Mas'uliyat va rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish	Saqlanish darajasi va intizom mustahkamlanadi
Tahliliy axborotdan foydalanish	Hisob ma'lumotlari cheklangan tahlil qilinadi	Tahliliy ko'rsatkichlar asosida qarorlar qabul qilish	Boshqaruv samaradorligi va rejalashtirish sifati oshadi

1-jadval ma'lumotlari oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish jarayonlari tizimli va izchil yo'nalishda amalga oshirilayotganini ko'rsatadi. Jadvalda keltirilgan yo'nalishlar moddiy resurslarni boshqarish jarayonining asosiy tarkibiy qismlarini qamrab olib, hisob va nazorat mexanizmlarining o'zaro uzviy bog'liqligini yaqqol namoyon etadi. Xususan, moddiy qiymatliklar hisobini raqamlashtirish va elektron tizimlardan foydalanish hisob ma'lumotlarining aniqligi hamda tezkorligini oshirishga xizmat qilayotgani bilan ahamiyatlidir.

1 Muallif ishlanmasi

Inventarizatsiya jarayonlarini avtomatlashtirish orqali moddiy resurslarning real holatini aniqlash imkoniyatlari kengayib, hisob va haqiqiy mavjudlik o'rtasidagi muvofiqlik mustahkamlanmoqda. Ichki nazorat tizimini kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar esa moddiy qiymatliklardan foydalanish intizomini yaxshilab, ularning saqlanish darajasini oshirishga xizmat qilmoqda. Moddiy javobgar shaxslar faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan yondashuvlar mas'uliyat va rag'batlantirish mexanizmlarining uyg'unlashuvini ta'minlab, resurslardan oqilona foydalanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, tahliliy axborotdan boshqaruv jarayonlarida faol foydalanish moddiy-texnik bazani rivojlantirish bo'yicha asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini yaratadi. Umuman olganda, 1-jadval oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish kompleks yondashuv asosida amalga oshirilayotganini ko'rsatib, ushbu yo'nalishda ijobiy natijalarga erishish uchun zarur shart-sharoitlar shakllanayotganini tasdiqlaydi.

Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'llaridan biri ularning tasnifi yanada aniq va tizimli shaklda tashkil etish hisoblanadi. Moddiy resurslarni funksional belgilari, foydalanish muddati va qiymat darajasiga ko'ra guruhlash hisob jarayonlarini soddalashtirib, tahliliy imkoniyatlarni kengaytiradi. Bu esa ta'lim muassasasi rahbariyatiga moddiy-texnik bazaning holatini baholash, ustuvor yo'nalishlarni aniqlash va resurslarni optimal taqsimlash imkonini beradi.

Shuningdek, moddiy qiymatliklar hisobida inventarizatsiya jarayonlarining ahamiyati yuqori hisoblanadi. Inventarizatsiya moddiy qiymatliklarning real mavjudligini aniqlash, ularning jismoniy holatini baholash va hisob ma'lumotlarini aniqlashtirishga xizmat qiladi. Oliy ta'lim muassasalarida inventarizatsiyani muntazam va reja asosida o'tkazish moddiy resurslar ustidan nazoratni kuchaytirib, hisob tizimining ishonchligini oshiradi. Ayniqsa, yirik oliy ta'lim muassasalarida inventarizatsiya natijalari moddiy-texnik bazani rivojlantirish bo'yicha strategik qarorlar qabul qilishda muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

Moddiy qiymatliklar nazoratini takomillashtirishda moddiy javobgar shaxslar faoliyatini samarali tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega. Moddiy javobgar shaxslarning huquq va majburiyatlarini aniq belgilash, ularning mas'uliyatini oshirish va hisob intizomini mustahkamlash moddiy resurslarning saqlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda ichki me'yoriy hujjatlar, lavozim yo'riqnomalari va hisob siyosatining aniq ishlab chiqilishi ijobiy natijalar beradi.

Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirishning yana bir muhim yo'nalishi bu tahliliy yondashuvni kuchaytirishdir. Hisob ma'lumotlari asosida moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini tahlil qilish, ularning eskirish darajasi, yangilanish sur'atlari va ta'lim jarayoniga ta'siri baholanadi. Ushbu tahlillar moddiy-texnik bazani rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqishda, investitsiya ehtiyojlarini aniqlashda va budget mablag'larini rejalashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli transformatsiya sharoitida moddiy qiymatliklar hisobini avtomatlashtirish ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Elektron hisob tizimlari orqali moddiy resurslar to'g'risidagi ma'lumotlarni markazlashtirilgan holda yuritish, hisobotlarni tezkor shakllantirish va monitoringni kuchaytirish mumkin bo'ladi. Bu esa ta'lim muassasalarining moliyaviy va moddiy resurslarini boshqarishda zamonaviy yondashuvlarni keng joriy etish imkonini beradi.

Shu bilan birga, moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratining takomillashuvi kadrlar salohiyati bilan ham bevosita bog'liqdir. Buxgalteriya va moliya xodimlarining malakasini oshirish, zamonaviy hisob standartlari va axborot texnologiyalarini o'zlashtirishlari hisob tizimining sifatini oshiradi. Malakali mutaxassislar tomonidan yuritiladigan hisob va nazorat jarayonlari moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi (2-jadval).

2-jadval. Oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklardan foydalanish samaradorligining tahliliy ko'rsatkichlari²

Tahlil yo'nalishi	Baholash mezon	Tahliliy tavsif	Boshqaruv uchun ahamiyati
Moddiy qiymatliklardan foydalanish darajasi	Foydalanish intensivligi	Moddiy resurslarning asosiy qismi o'quv va ilmiy jarayonlarga faol jalb etilgan	Resurslardan oqilona foydalanish darajasini aniqlash imkonini beradi
Eskirish holati	Jismoniy va ma'naviy eskirish darajasi	Asosiy fondlarning muayyan qismi yangilanishga ehtiyoj sezadi	Yangilash va modernizatsiya ustuvorliklarini belgilashga xizmat qiladi
Yangilanish sur'ati	Yillik yangilanish ko'rsatkichi	Moddiy-texnik bazaning bosqichma-bosqich yangilanib borishi kuzatiladi	Investitsiya rejalashtirishda asos bo'lib xizmat qiladi

Hisob ma'lumotlarining aniqligi	Hisob va real holat mosligi	Inventarizatsiya natijalari hisob ma'lumotlari bilan asosan mos keladi	Hisob tizimining ishonchligini baholash imkonini beradi
Nazorat samaradorligi	Ichki monitoring natijalari	Doimiy nazorat resurslardan foydalanish intizomini mustahkamlaydi	Boshqaruv qarorlarining sifatini oshiradi

2-jadval ma'lumotlari oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklardan foydalanish va ularni boshqarish jarayonlarining umumiy holatini tahliliy jihatdan yoritib beradi. Jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar moddiy resurslarning ta'lim va ilmiy faoliyatga faol jalb etilayotganini ko'rsatib, mavjud moddiy-texnik baza ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlashda muhim rol o'ynayotganini tasdiqlaydi. Bu holat oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklardan foydalanish darajasi nisbatan barqaror shakllanganini anglatadi.

Shu bilan birga, eskirish holati bo'yicha berilgan tahliliy tavsif moddiy resurslarning bir qismi bosqichma-bosqich yangilanishga ehtiyoj sezayotganini ko'rsatadi. Bu jarayon ta'lim muassasalarida moddiy-texnik bazani rejalashtirilgan tarzda modernizatsiya qilish zarurligini asoslab beradi. Yangilanish sur'atlari bo'yicha kuzatilayotgan ijobiy dinamikalar investitsiya va budjet mablag'larining maqsadli yo'naltirilayotganidan dalolat beradi hamda moddiy resurslar tarkibining asta-sekin takomillashib borayotganini ifodalaydi.

Hisob ma'lumotlarining aniqligi va nazorat samaradorligi bo'yicha natijalar ichki hisob va monitoring tizimlarining izchil faoliyat yuritayotganini ko'rsatadi. Inventarizatsiya natijalarining hisob ma'lumotlari bilan mos kelishi hisob tizimining ishonchligini mustahkamlab, boshqaruv qarorlarini qabul qilishda zarur axborot bazasini shakllantiradi. Umuman olganda, jadvalda keltirilgan tahliliy ko'rsatkichlar oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklarni boshqarish tizimi ijobiy rivojlanish bosqichida ekanini ko'rsatadi va uni yanada takomillashtirish uchun mustahkam asos mavjudligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish ta'lim tizimining moddiy asoslarini mustahkamlashga, moliyaviy va tashkiliy barqarorlikni ta'minlashga hamda ta'lim xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu jarayonni kompleks yondashuv asosida tashkil etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ichki boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirish orqali oliy ta'lim muassasalarining umumiy samaradorligini yanada yuksaltirish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirish ta'lim jarayonining barqarorligi, moddiy-texnik bazaning mustahkamligi hamda resurslardan samarali foydalanish bilan bevosita bog'liqdir. Moddiy qiymatliklar hisobining to'g'ri va tizimli yuritilishi ta'lim muassasalarida mavjud resurslarning real holatini aniq aks ettirish, ularning harakati va saqlanishi ustidan doimiy monitoringni amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, samarali nazorat mexanizmlarining mavjudligi moddiy resurslarning maqsadli foydalanilishini ta'minlab, ta'lim muassasalarining umumiy boshqaruv samaradorligini oshiradi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini rivojlantirish jarayonida zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ijobiy natijalar beradi. Xususan, hisob jarayonlarini raqamlashtirish, elektron axborot tizimlarini joriy etish va inventarizatsiya jarayonlarini avtomatlashtirish hisob ma'lumotlarining aniqligi va shaffofligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa ta'lim muassasalari rahbariyatiga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini yaratadi.

Sohani yanada rivojlantirish maqsadida bir qator takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobini yuritish bo'yicha yagona ichki standartlar va metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish zarur. Bu hisob jarayonlarida yagona yondashuvni shakllantirib, turli bo'linmalar faoliyatini muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, moddiy javobgar shaxslarning mas'uliyatini oshirish, ularning faoliyatini baholash mexanizmlarini takomillashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, buxgalteriya va moliya xodimlarining malakasini muntazam oshirib borish, ularni zamonaviy hisob standartlari va raqamli texnologiyalar bilan ishlashga tayyorlash zarur. Kadrlar salohiyatini rivojlantirish hisob va nazorat tizimining barqaror ishlashini ta'minlaydi. Shu bilan birga, moddiy qiymatliklar holatini tahlil qilish asosida moddiy-texnik bazani yangilash va rivojlantirish bo'yicha uzoq muddatli dasturlarni ishlab chiqish ham ijobiy samara beradi.

Umuman olganda, oliy ta'lim muassasalarida moddiy qiymatliklar hisobi va nazoratini takomillashtirishga qaratilgan izchil chora-tadbirlar ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga, mavjud resurslardan oqilona foydalanishga hamda ta'lim sifatini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- K.B. Urazov. Buxgalteriya hisobi va audit. Darslik. – T.: O'qituvchi, 2004. – 352 b.
- N. Jo'rayev, F. Abduvaxidov, D. Sotivoldieva. Moliyaviy va boshqaruv hisobi. Darslik. – T.: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2010. – 384 b.
- R.O. Xolbekov, Sh. Ergasheva. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. – T.: Iqtisodiyot, 2012. – 312 b.
- S.Ya. Atamurodov, M.S. Sodiqov. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi. O'quv qo'llanma. – T.: Voris-nashriyot, 2017. – 268 b.
- José Vale, Joana Amaral, Luís Abrantes, et al. Management Accounting and Control in Higher Education Institutions: A Systematic Literature Review. – Administrative Sciences, 2022. – Vol. 12, No. 1. – P. 1–18.
- Huijie Wang. Analysis of Internal Control of Fixed Assets in Universities from the Perspective of the Whole Life Cycle. – Academic Journal of Humanities & Social Sciences, 2024. – Vol. 7, No. 2. – P. 45–52.
- Kenneth A. Merchant, Wendy Van der Stede. Management Control Systems: Performance Measurement, Evaluation and Incentives. Monograph. – London: Pearson Education, 2018. – 784 p.
- Accounting for Further and Higher Education Institutions. Statement of Recommended Practice (SORP). – London: UK Higher Education Funding Council, 2019. – 162 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>